

Când s-a instalat persecuția lui Sever împotriva Bisericii, mărturiile de credință au fost admirabile din partea atleților religiei creștine; într-un mod cu totul particular ei erau numeroși la Alexandria, unde, din tot Egiptul și din Tebaida, erau trimiși ca într-un stadion foarte mare atleții lui Dumnezeu și unde au primit din partea lui Dumnezeu coroana, suportând cu mult curaj nenumărate torturi și fiind supuși la diferite feluri de a muri. Printre ei se afla și Leonidas, despre care se spune că era tatăl lui Origen și căruia i s-a tăiat capul. L-a lăsat pe fiul său foarte tânăr. După martiriul tatălui său, în Origen s-a infiripat o predilecție aparte pentru Cuvântul lui Dumnezeu. De aceea mi se pare necesar să amintesc aici deosebita reputație a acestui om.

Cine îndrăznește să aștearnă în scris viața acestui om ar avea deosebit de multe de spus, iar o istorisire completă ar necesita o lucrare specială. Totuși, pentru moment, mă limitez să trec în revistă majoritatea faptelor lui atât cât îmi este cu putință, iar puținul ce-l voi spune despre el îl dețin din scrisorile rudeniilor care au păstrat memoria lui până astăzi. Despre Origen, chiar și ceea ce a făcut în fragedă copilărie merită să fie amintit. Sever era în al zecelea an al domniei lui; Laetius era guvernator în Alexandria și pe tot teritoriul Egiptului; Demetrius a obținut episcopatul asupra creștinilor din aceste ținuturi. Molima persecuției (200-202, Origene avea 17-18 ani) era în creștere pe atunci și mii de creștini erau încoronați cu martiriul. Origen este stăpânit de dorința după martiriu de pe când era copil. Nu ezita să se precipite în luptă pentru a merita martiriul. De altfel era foarte aproape să-l obțină, dacă Divina Providență nu ar fi intervenit prin intermediul mamei sale spre folosul multora. Mama lui l-a înduplecat mai întâi prin cuvinte, rugându-l să-i fie milă de inima ei de mamă, însă văzându-l atât de decis în planul său, mai ales după arestarea și martiriul tatălui, și văzându-l cuprins de o mare și nestăpânită dorință de martiriu, i-a ascuns hainele, forțându-l astfel să rămână în casă. Însă, deoarece dorința după martiriu era tot mai mare, nu a dorit să rămână inert, ci a trimis tatălui său o scrisoare plină cu îndemnuri pentru martiriu, și-i spunea: *Să nu cumva să-ți schimbi părerea din cauza noastră.*

Toate acestea le-am scris ca o primă dovadă a spiritului viu al lui Origen copil și dispozițiile lui față de religie. De altfel, el este acela care a pus bazele științelor credinței, dedicându-se, încă din copilărie, studiului Scripturilor. El a investit enorm în acest domeniu, deoarece, tatăl lui nemulțumit fiind să-i ofere doar o formare clasică ordinară, l-a îndemnat cu stăruință să se consacre Scripturilor. Deci, înainte de toate, înainte de a-l îndruma în studiul științelor grecești, tatăl său s-a străduit să-l formeze în studiul Sfințelor Scripturi. În fiecare zi îi cerea să recite pe de rost texte sfinte și să facă rezumate biblice. Acest lucru îi plăcea copilului și depunea un zel excesiv, astfel încât nu se mulțumea să cunoască doar sensul simplu și comun al Scripturilor, ci căuta deja, încă la acea vârstă, ceva în plus, vrând să descopere sensul profund al textelor inspirate. Uneori îl pune în dificultate pe tatăl său căruia îi cerea să-i explice sensul mai profund al Sfințelor Scripturi. În public, acesta părea că-l dojenește, cerându-i să nu caute ceea ce depășește înțelegerea vârstei lui sau sensul evident. În particular însă, el se bucura și-i mulțumea lui Dumnezeu că i-a oferit darul să fie tatăl unui asemenea copil. Se povestește că deseori se oprea la marginea patului copilului pe când acesta

dormea deja și, dezvelindu-i pieptul, ca și cum un duh divin ar fi locuit în el, îl săruta cu respect și se credea fericit datorită posterității frumoase pe care o avea. Iată și alte lucruri asemănătoare cu acestea ce se povestesc despre Origen, pe când era copil.

După moartea tatălui său ca martir a rămas cu mama și cei șase frați ai săi, el neavând mai mult de 17 ani. Avera tatălui a fost confiscată de puterea imperială, iar familia a început să ducă lipsă de cele necesare traiului. Fiind considerat vrednic de Providența divină și-a aflat refugiu pe lângă o femeie foarte bogată, însă care avea o stimă considerabilă față de un om devenit celebru printre ereticii care trăiau pe atunci în Alexandria. Acesta era antiohean din naștere însă femeia l-a luat la ea ca pe un fiu adoptiv și-l înconjura cu deosebită grijă. Însă Origen, care împărțea cu el același acoperiș, în confruntările avute cu el a dat dovezile cele mai negrăite ale ortodoxiei lui în credința creștină. Pe când o mare mulțime de oameni se aduna în jurul lui Paul – acesta era numele acelui om – deoarece era un excelent vorbitor, nu-l ascultau doar ereticii, ci și mulți de-ai noștri. Origen nu s-a lăsat înduplecat niciodată să i se alăture pentru rugăciune, păstrând încă din copilărie, regula credinței Bisericii și arătând oroare, după cum spune el însuși, față de învățăturile eretice. Inițiat de tatăl său în științele grecești, după moartea lui s-a dedicat cu și mai mult zel studiului literelor, astfel încât deținea o pregătire suficientă în arta retorică și în gramatică.

Pe când se dedica învățământului, după cum afirmă el însuși, nimeni nu se ocupa de cateheză în Alexandria, deoarece toți cateheții au fost fie martirizați, fie alungați de persecuție. Atunci, unii dintre păgâni au venit la el să asculte Cuvântul Domnului. Printre aceștia se remarcă Plutarc, primul venit, care după ce a dus o viață bună, a primit coroana martiriului divin; cel de-al doilea era Heracles, fratele lui Plutarc, care și el, la rândul lui, a dat un excelent exemplu de viață filosofică și ascetică și care a fost considerat vrednic să-i succedeză lui Demetrius pe scaunul episcopal al Alexandriei.

Avea 18 ani pe când era șeful școlii catehetice, Didaskaleion, din Alexandria. Progresă chiar și în timpul persecuțiilor sub Aquila, guvernatorul Alexandriei, obținând astfel un renume foarte celebru înaintea tuturor celor care aveau la credință datorită zelului și primirii pe care o arăta față de toți sfinții martiri cunoscuți și necunoscuți. Nu-i asista doar atunci când erau în temnițe, nici doar atunci când erau interogați și conduși până la sentința supremă, ci și după aceea el rămânea cu ei pe când aceștia erau conduși la martiraj, arătând astfel cel mai mare curaj și expunându-se pericolelor. Când înainta cu îndrăzneală îi saluta pe martiri printr-un sărut, uneori se întâmpla ca păgânii ce-i înconjurau să se înfurie și erau gata să se năpustească asupra lui, însă de fiecare dată el întâlnea mâna providențială a lui Dumnezeu și scăpa ca prin minune. Același har divin și ceresc l-a protejat de o mie și una de primejdii, ne este imposibil să spunem de câte ori, pe când se precipita în capcane mânat de zelul și îndrăzneala lui excesive pentru învățătura lui Christos. Lupta pe care necredincioșii o dădeau împotriva lui era atât de mare încât se adunau în cohorte mari și dispuneau soldați în jurul casei în care locuia din cauza mulțimii celor care primeau învățăturile lui și cărora le învăța lucrurile credinței sfinte.

Astfel, în fiecare zi, persecuția împotriva lui se aprindea într-atât încât întreg orașul nu mai putea să-i reziste, iar el mergea din casă în casă, alungat de pretutindeni

din cauza mulțimii care, datotiră lui, veneau la credința divină: efectiv, faptele pe care le săvârșea erau de-a dreptul uimitoare, vrednice de cea mai înaltă filosofie. Așa era învățătura lui, se spune, iar el manifesta un asemenea comportament; comportamentul său era modelat după învățătura sa. Astfel, înzestrat de puterea divină, conducea mii de persoane la Dumnezeu datorită zelului său.

Când a văzut că discipoli din ce în ce mai numeroși veneau la el și că doar lui singur Demetrius, șeful Bisericii, îi încredințase școala catehetică, a crezut de nereconciliat predarea științelor gramaticale cu exersarea disciplinelor divine, și fără să stea prea mult pe gânduri, a întrerupt școala științelor gramaticale, considerându-le inutile și opuse disciplinei sfinte. Apoi, dintr-un motiv laudabil, pentru a nu fi nevoit să depindă de mila altora, a dat toate cărțile vechi de care dispunea și se mulțumea să primească patru oboale pe zi din partea cumpărătorului său. Timp de foarte mulți ani a trăit acest fel de a filosofa renunțând la alimente și la pasiunile tinereții. Ziua trăia într-o mare asceză iar marea parte a nopții se dedica studiului Sfințelor Scripturi, trăind astfel o viață cât mai filosofică posibil, uneori prin gimnastica postului, alteori printr-o strictă măsură a timpului dedicat somnului și se străduia să doarmă fără vreo cuvertură, ci pe pământul gol. Credea că mai întâi de toate trebuia să trăiască din cuvintele Evangheliei Mântuitorului care recomanda să nu avem două veșminte, să nu folosim sandale și să nu ne îngrijim de cele de mâine (Mt. 10, 10; 6, 34). Mai mult, împins de un zel care depășea vârsta sa, persistă să trăiască suportând frigul și goliciunea, alegând să trăiască în cea mai mare sărăcie. Astfel mulți erau uluiți de felul său de a trăi, pe mulți îi întrista chiar și îl rugau să accepte să împărtășească cu el bunurile lor datorită lucrului pe care-l îndura pentru învățătura divină; însă el nu slăbea deloc viața lui austeră. Se spune chiar că timp de mai mulți ani mergea fără să se folosească deloc de sandale; că timp de mai mulți ani nu a gustat deloc vinul și nimic din ceea ce nu era indispensabil pentru a supraviețui, astfel încât era în pericol mare să se îmbolnăvească de stomac. Celor care erau martori le dădea asemenea exemple de viață filosofică și incita pe bună dreptate pe foarte mulți discipoli la un asemenea zel. Până chiar și unii păgâni, oameni foarte cultivați, filosofi și nu oricare, se lăsau antrenați de învățătura lui. Se întâmpla uneori că aceștia, după ce au primit de la el cu adevărat credința în Cuvântul divin în profunzimea sufletului, s-au remarcat într-atât în timpul persecuțiilor încât au fost prinși și conduși să primească martiriul.

Primul dintre ei era deci Plutarc, despre care am vorbit mai sus. Pe când era condus la moarte, puțin a trebuit ca cel despre care vorbesc și care-l asista până la ultima suflare a vieții sale, să nu fie masacrat de concetățeni, deoarece îl acuzau că el este cauza morții lui Plutarc. Însă și de această dată, voința lui Dumnezeu l-a păzit. După Plutarc, al doilea discipol al lui Origen, care a sfârșit viața ca martir, este Serenus, care a dat dovada supremă a credinței lui fiind ars pe rug. Al treilea martir din aceeași școală este Heraclid și după el Heron; primul, pe când era încă catehumen și al doilea neofit au suferit martiriul prin tăierea capului. În plus de aceștia, al cincilea, proclamat atlet al credinței, este Serenus, diferit de primul, care, după ce a suportat o mulțime de torturi, se spune că i s-a tăiat capul. Printre femei, Herais, care era încă catehumenă, a ieșit din această viață după ce a primit, cum spune el însuși într-un loc, botezul în foc...

Clement, succedând lui Pantene, era la cârma școlii catehetice din Alexandria, iar Origen era din numărul discipolilor lui... În acel timp, pe când Origen era catehet la școala Alexandrină, a săvârșit o faptă care dă dovada unei inimi imature și tinere, dar și dovada credinței și cumpătării. Cuvintele: ***Sunt eunuci care s-au automutilat datorită Împărăției cerurilor*** (Mt. 19, 12), le-a înțeles în modul cel mai simplu și neexperimentat, și atunci, fie că a gândit împlinind porunca Mântuitorului, fie că avea o vârstă prea fragedă, și deoarece predica faptele divine nu doar bărbaților ci și femeilor și dorind să înlăture orice pretext imaginat de necredincioși pentru a-l calomnia, a fost împins să ducă la îndeplinire cuvântul Mântuitorului, având grijă ca fapta sa să rămână ascunsă majorității discipolilor care-l înconjurau. Totuși, în ciuda voinței sale, nu a reușit să păstreze în secret o asemenea faptă. Mai târziu, Demetrius, în calitate sa de șef al creștinătății acelor ținuturi, a aflat și a admirat în chip deosebit curajul lui Origen; a aprobat zelul și sinceritatea credinței lui; îl îndemna să fie curajos și îl sfătuia să fie și mai activ în lucrarea catehetică. Aceasta a fost pe moment atitudinea lui Demetrius. Însă puțin mai târziu, același personaj, văzându-l pe Origen cât de bine reușea și devenea un om recunoscut, ilustru, celebru în toată lumea, a stârnit în el sentimente umane și a început să-l acuze înaintea episcopilor de pretutindeni de fapta pe care o credea ieșită din comun, pe când episcopii cei mai renumiți și stimați din Palestina, cel din Cezareea și cel din Ierusalim, considerându-l pe Origen vrednic de răsplata și de onoarea cea mai mare, i-au impus mâinile pentru a-l sfinți preot. Pe atunci era într-un stadiu deosebit de cinste; numele lui era cunoscut pretutindeni la toți oamenii; era foarte renumit datorită vieții sale virtuozose și pline de înțelepciune, iar Demetrius, neavând alt motiv să-l acuze, s-a legat mereu de gestul tinereții sale pentru a-l acuza pe el și pe cei care l-au sfințit într-o preoție.

Însă aceasta s-a petrecut ceva mai târziu. Acum Origen se ocupa la Alexandria cu învățământul catehetic ce-l dădea tuturor celor care veneau la el, zi și noapte, fără distincție, sacrificând, fără să ezite, tot timpul său predării învățăturilor divine celor care-l fregventau... Adamantius, căci Origen mai avea și acest nume, pe când Zefirin era în fruntea Bisericii din Roma, a scris undeva că a poposit și el la Roma zicând: *Dorindu-mi să văd și eu Biserica strămoșească a Romei*. După un scurt sejur a revenit la Alexandria unde a îndeplinit obișnuitele funcții predând cateheza cu tot zelul. Demetrius, care mai era încă episcop, îl încuraja pe atunci și-l ruga să facă cu deosebită dragoste tot ce era util fraților săi. Văzând că nu reușește să facă față studiului aprofundat și explicării Sfintelor Scripturi și catehezei celor care veneau la el și nu mai avea nici măcar timp să respire, deoarece unii după alții, de dimineața până seara, fregventau școala, a împărțit elevii, și dintre discipolii săi l-a ales pe Heraclas, recunoscut pentru zelul față de învățăturile divine și om foarte calculat și format la școala filosofică, i-a încredințat categeza începătorilor, făcând astfel din el colegul său, iar el și-a rezervat instruirea celor mai avansați.

Explicarea cât mai exactă a Sfintelor Scripturi îl preocupa atât de tare încât a învățat și limba ebraică și și-a procurat Scripturile iudaice, scrise mai întâi în litere ebraice. A început să caute edițiile care, în afara celor LXX, au tradus Sfintele Scripturi; în plus de traduceri obișnuite și folosite, cele ale lui Aquila, Simacus și Teodotion, a mai descoperit încă două pe care le-a scos la iveală, extregându-le din nu

știu eu ce ascunzători unde se aflau de mult timp. Deoarece nu știa nimic despre ele, neștiind ale cui erau, a spus doar aceasta: *că una a găsit-o la Nicopolis, pe lângă Actium, iar pe cealaltă într-un alt loc asemănător*. În orice caz, în **Hexaples** al Psalmilor, după cele patru ediții cunoscute, nu a adăugat doar o a cincea traducere, dar și o a șasea și o a șaptea: despre una spune că a găsit-o la Ierihon într-un vas, în timpul lui Antonin, fiul lui Sever. El a adunat toate aceste traduceri într-o singură carte, le-a împărțit în versete și le-a pus în sinopsă unele cu altele cu textul ebraic. Astfel avem un exemplar al lucrării numite *Hexaples* (șase coloane ce reproduceau textul ebraic în caractere ebraice, textul ebraic transcris în caractere grecești, versiunea LXX, apoi cea a lui Aquila, Simacus și Teodotion), iar în **Tetraples** a publicat edițiile lui Aquila, Simacus și Teodotion precum și cea LXX... Origen spune că a obținut aceste cărți și alte comentarii ale lui Simacus referitor la Scripturi, de la o anume Iuliana care, spune el, moștenise aceste cărți chiar de la Simacus.

Pe atunci, chiar și Ambroziu, care împărtășea opiniile doctrinale ale lui Valentin, a fost convins de ortodoxia propusă de Origen și a trecut la învățătura ortodoxiei cu o inteligență strălucind de lumină. De asemenea, mulți alți oameni instruiți, pe când reputația lui Origen creștea tot mai mult, veneau la el pentru a experimenta la școala lui minunăția învățăturilor sfinte. Mii de eretici și un mare număr de filosofi dintre cei mai celebri se alăturau lui cu zel pentru a învăța de la el, am putea spune, nu doar învățăturile divine, dar și filosofia profană. Toți cei pe care-i vedea dotați de natură, îi introducea în disciplinele filosofiei, geometriei, aritmeticii și a celorlalte discipline pregătitoare, apoi le prezenta curente care există la filosofi și le explica scrierile lor, astfel încât chiar și printre greci era considerat o personalitate. Cei care erau mai puțin dotați, majoritatea, îi conducea la studiile enciclice spunându-le că le vor fi de mare folos în vederea pregătirii lor pentru Sfintele Scripturi. Astfel, considera necesar, chiar și pentru el, să studieze disciplinele profane și filosofia.

Martorii succeselor sale în acest domeniu sunt chiar filosofii greci care s-au iscat în timpul său și în scrierile celor care găsim nenumărate referințe la acest om; i-au dedicat propriile lor scrieri sau prezintă lucrările lor proprii judecății lui precum unui maestru. De ce trebuie să spunem toate acestea? Fiindcă, în zilele noastre, Porfir, stabilit în Sicilia, a scris o lucrare împotriva noastră (*Împotriva creștinilor*, prin 268) și s-a străduit să calomnieze Sfintele Scripturi. Porfir menționează pe cei care le-au comentat, fără a reuși să găsească nici cea mai mică acuză împotriva învățăturilor, iar în lipsă de acestea, a început să-i defăimeze pe exegeți și printre ei, în mod deosebit, pe Origen. El spune că l-a cunoscut în tinerețea lui și încearcă să-l defăimeze, însă nu reușește să-l recomande, fie spunând adevărul referitor la punctele unde îi era cu neputință să vorbească altfel, fie mințind referitor la ceea ce el credea că a înțeles; de aceea, uneori îl acuză că este creștin, alteori îl laudă pentru studiul filosofiei. Ascultați ce spune acest om: *Unii, dornici să afle o explicație a răutății Scripturilor iudaice, însă fără a se rupe de ele, au făcut apel la interpretări incompatibile și în dezacord cu ceea ce este scris; astfel, ei aduc nu doar o apologie la ceea ce este străin, dar și o laudă a propriilor lor născociri. În realitate, ceea ce este spus cu exactitate de Moise, ei cred că sunt enigme și le proclamă ca fiind oracole pline de mistere ascunse; iar după ce au vrăjit sensul critic al sufletului prin orgoliu, introduc și comentariile lor.*

Apoi, după alte lucruri, spune: *Acest soi de absurditate vine de la un om pe care, și eu, l-am întâlnit pe când eram tânăr, era foarte renumit și care încă mai este celebru datorită scrierilor sale, de la Origen, a cărui faimă s-a răspândit la specialiștii acestei doctrine. El a fost discipol al lui Amonius, care, pe atunci, avea un mare succes în filosofie: de la el a moștenit un foarte mare ajutor pentru măiestria în științe; însă referitor la rectitudinea orientării în viață, a ales o cale contrară lui. Amonius era creștin, educat de părinții lui în învățătura creștină, însă când a gustat farmecul filosofiei, s-a orientat spre un mod de viață conform legilor. Dimpotrivă, Origen era un grec, educat în științele grecești, a eșuat din cauza îndrăznelii barbare; purtându-se astfel s-a înșelat pe sine însuși și capacitatea sa de studiu: după comportament se purta ca un creștin, contrar legilor; însă referitor la opiniile sale despre divinitate nu a făcut decât să elenizeze și să transpună opiniile grecilor în fabulele străine. Trăia în compania lui Platon, frecventa scrierile lui Numenius, Cronius, Apoloфанus, Longin, Moderatus, Nicomac și a pitagoricienilor celebri; de asemenea folosea cărțile lui Cheremon stoicul și ale lui Cornutus; de la aceștia a învățat interpretarea alegorică a misterele grecești pe care a aplicat-o Scripturilor iudaice.*

Iată ce spune deci Porfir în a treia carte din lucrarea sa *Împotriva creștinilor*: spune adevărul referitor la formarea și știința vastă a acestui om; însă minte cu atâta ușurință – ce nu trebuia să facă un adversar al creștinilor? – atunci când spune că Origen s-a convertit de la învățăturile grecești și că Amonius s-a convertit de la viața creștină la tradiția păgână. În realitate, Origen a păstrat credința în Christos pe care a primit-o de la strămoșii lui, după cum o arată povestirea anterioară. Cât despre Amonius, a rămas până la finalul vieții în filosofia inspirată, într-un mod inviolabil și indefectibil, după cum stau mărturie până astăzi lucrările acestui om celebru înaintea multor oameni prin scrierile pe care le-a lăsat, cum ar fi de pildă cartea intitulată *Despre acordul între Moise și Isus* și multe altele pe care le găsim la oamenii de știință. Acestea să fie spuse ca o dovadă a ipocriziei acestui mincinos precum și ca o dovadă a științei lui Origen în disciplinele elenice; această știință i-a fost reproșată de unii. Într-o scrisoare el se apără spunând: *Pe când aprofundam Cuvântul și se răspândea tot mai mult faima mea, au venit la mine uneori eretici, alteori oameni instruiți în alte discipline grecești, mai ales în filosofie. Mi s-a părut oportun să examinez opiniile ereticilor și ceea ce filosofi promiteau să spună despre adevăr. Este ceea ce am și făcut, imitându-l pe Pantene care, înaintea mea, a fost de folos multora și care poseda o pregătire foarte extinsă în aceste domenii, de asemenea și Heraclas, care acum face parte din prezbiteriul alexandrin și pe care l-am descoperit printre învățații disciplinelor filosofice unde se instruia de cinci ani deja, înainte ca eu să ascult învățăturile sale. Sub influența acestui învățat, deși înainte purta veșmântul comun, l-a părăsit și s-a îmbrăcat cu veșmântul filosofilor pe care-l păstrează până astăzi și nu încetează să studieze cărțile grecilor atât cât poate.* Iată ce a spus Origen ca să se apere referitor la practica culturii elenice.

În acel timp, pe când se afla la Alexandria, a ajuns un soldat care a lăsat niște scrisori lui Demetrius, episcopul creștinătății, și prefectului Egiptului de atunci, din partea guvernatorului Arabiei, ca să i-l trimită cât mai repede pe Origen pentru a avea o discuție cu el. Origen a ajuns deci în Arabia; terminând destul de repede misiunea

pentru care a fost trimis, s-a reîntors la Alexandria. În acest interval a izbucnit un război violent în oraș și a părăsit Alexandria în grabă retrăgându-se în Palestina și s-a stabilit la Cezareea. Acolo, episcopii țării i-au cerut să țină conferințe și să explice Scripturile în adunările bisericești, chiar dacă nu era încă sfințit preot. Acest lucru reiese din ceea ce spune în apărarea lor episcopii Alexandru de Ierusalim și Teoctist de Cezareea la acuzațiile pe care le aduce împotriva lor Demetrius: *El (Alexandru de Ierusalim) a adăugat în scrisoarea sa, răspunzând la acuzația lui Demetrius că nu s-a mai pomenit nicăieri ca un laic să țină o predică în adunarea credincioșilor în prezența episcopilor, că această acuzație este inexactă. Căci, acolo unde se află oameni capabili să îndeplinească acest serviciu pentru frați, sunt invitați de sfinții episcopi să instruiască poporul; astfel s-a întâmplat la Laranda, unde Evelopiste a fost invitat de Neon; la Iconium, unde Paulin a fost invitat de Celsus; la Sinada, unde Teodor a fost invitat de Aticus, fericiții noștri confrăți. Este probabil că și în alte locuri s-a produs același lucru și noi nu știm. În acest fel, fiind încă tânăr, omul despre care vorbim era respectat nu doar de compatrioții săi, dar și de episcopii din străinătate. Însă Demetrius cemându-l prin scrisori l-a grăbit să reîntre la Alexandria, a revenit și a continuat lucrările sale obișnuite...*

Din acest moment, Origen a început comentariile despre Sfintele Scripturi: Ambroziu nu numai că îl încuraja prin cuvinte, ci îi asigura și tot ajutorul de care avea nevoie. Mai mult de șapte techigrafii erau în preajma lui când el dicta, aceștia se rânduiau unii cu alții la ore fixe; avea și tot atâția copişti, precum și tinere exersate în arta caligrafiei. Ambroziu procura tot necesarul subzistenței tuturor, ba mai mult, întârea zelul și râvna studiului textelor sfinte printr-o ardoare nestăpânită datorită căreia îl susținea pe Origen în alcătuirea comentariilor sale... În acel timp, pentru ca Origen să satisfacă exigențele urgente ale îndatoririlor bisericești, merge în Grecia, prin Palestina, și la Cezareea unde este sfinți întru preoție de episcopii acetei țări. Toate nemulțumirile provocate de acest eveniment, deciziile luate referitor la persoana lui Origen de șefii Bisericii, toate celelalte lucrări pe care le-a înfăptuit în timpul maturității în slujba cuvântului divin, ar necesita o altă expunere aparte: am făcut acest lucru în mod convenabil în cea de-a doua *Apologie* scrisă pentru el.

La toate acestea trebuie totuși să adăugăm că în a șasea carte a *Comentariilor despre Evanghelia după Ioan*, el menționează faptul că a publicat primele cinci cărți pe când era încă la Alexandria, și că, din toată lucrarea despre Evanghelie, au fost păstrate doar 22 de volume. În cartea a noua a *Comentariului asupra cărții Genezei* – există 12 în total – subliniază nu doar faptul că cele care precedează cartea a noua au fost redactate la Alexandria, dar și *Comentariile asupra primilor 25 de psalmi*, cele asupra *Plângerilor*, din care cinci volume au ajuns până la noi, în care face referință la tratatul *Despre înviere*: acest tratat este compus din două cărți. În plus, a mai scris cărțile *Despre Principii* înainte de plecarea din Alexandria; cât despre cărțile intitulate *Stromate*, în număr de 10, le-a redactat în același oraș, sub domnia lui Alexandru, după cum constatăm din notele autobiografice de la începutul volumelor.

Explicând primul psam, Origen ne dă catalogul Scripturilor sfinte din Vechiul Testament, scriind astfel: *Nu trebuie ignorat faptul că, după tradiția ebraică, sunt 22 de cărți canonice, număr ce corespunde, în tradiția lor, literelor alfabetului. După*

alte lucruri continuă spunând: *Cele 22 de cărți conform evreilor sunt următoarele: cea pe care noi o numim Facerea, la evrei poartă numele primului cuvânt, Bereshit, adică, La început; apoi Ieșirea, Ouellesmoth, adică Iată numele; Leviticul, Ouikra: Și el a chemat; Numerilor, Ammesphecodem; Deuteronomul, Elleaddebareim: Iată cuvintele; Isus, fiul lui Nave, Josouebennun; Judecătorilor; Rut, la ei o singură carte, Sophteim; Regilor prima și a doua carte, la ei, o singură carte, Samuel: alesul lui Dumnezeu; Regilor, a treia și a patra carte, în una singură, Ouammelech David, adică: Domnia lui David; Paralipomenes, adică: Cuvintele zilei; Esdras, prima și a doua carte, în una singură, Ezra, adică: Auxiliar; Cartea Psalmilor, Spharthelleim; Proverbele lui Solomon, Meloth; Ecleziast, Koelth; Cântarea Cântărilor - și nu cum cred unii Cântările Cântărilor – Sirassireim; Isaia, Iessaia; Ieremia și Plângerile și Scrisoarea într-o singură carte, Ieremia; Daniel; Ezechiel; Iob; Ester. În plus de acestea mai există Macabeilor, numite Sarbethsabanaiel.*

Iată deci cum stabilește Origen ordnea cărților iudaice. În primul volum al comentariilor *Despre Evanghelia după Matei*, păstrează același canon bisericesc și dă mărturie că nu cunoaște decât patru Evanghelii, și scrie următoarele: *După cum am învățat din tradiție despre cele patru Evanghelii care sunt unicele necontestate în Biserica lui Dumnezeu care este sub soare, mai întâi a fost scrisă cea după Matei, mai întâi publican, apoi apostol al lui Isus Christos: a fost scrisă pentru credincioșii proveniți din iudaism și a fost compusă în limba ebraică. A doua Evanghelie este cea după Marcu pe care a scris-o precum i-a dictat Petru: acesta îl numește de altfel „fiul său“ în scrisoarea catolică unde spune: „Biserica aleasă care este la Babilonia vă salută, de asemenea și Marcu fiul meu“ (I Petr. 5, 13). Și a treia este Evanghelia după Luca, cel care a fost lăudat de Paul și compusă pentru credincioșii proveniți din păgânism. În final a fost scrisă Evanghelia după Ioan.*

În cartea a cincea a *Comentariilor despre Evanghelia după Ioan*, același Origen spune următoarele referitor la scrisorile apostolilor: *Făcut vrednic să fie ministru al Noului Testament, nu conform literei ci conform spiritului, Paul, după ce a predicat Evanghelia de la Ierusalim și în împrejurimi până la Iliricum, nici măcar nu a scris tuturor Bisericilor pe care le-a instruit, iar celor cărora le-a scris, le-a trimis câteva linii doar. Petru, peste care a fost edificată Biserica lui Cristos și împotriva căreia porțile infernului nu pot face nimic, ne-a lăsat o singură scrisoare de necontestat și poate o a doua, însă este controversată. Ce să mai spunem despre cel care și-a aplecat caupl pe pieptul lui Isus, de Ioan, care ne-a lăsat o Evanghelie, spunând că ar fi putut scrie mai multe cărți decât ar fi putut conține lumea întreagă, și care a scris de asemenea Apocalipsa unde primește ordin să tacă și să nu dezvăluie vocea celor șapte tunete (Ap. 10, 4)? El ne-a lăsat de asemenea o scrisoare, foarte scurtă, și poate o a doua și o a treia, deoarece toți nu admit că aceste scrisori sunt autentice; de altfel, amândouă nu conțin nici măcar 100 de linii.*

În plus, despre *Scrisoarea către evrei*, spune următoarele în *Predicile rostite despre ea*: *Caracterul stilului scrisorii numită Scrisoarea către evrei nu are simplitatea discursului apostolului care mărturisește că el însuși este simplu în limbajul său, adică în frazele lui, ci scrisoarea este foarte grecească prin stilul ei, și oricine poate vedea diferențele stilurilor întâlnite. De altfel, faptul că ideile*

scrisorii sunt admirabile și că nu sunt inferioare celor conținute în scrisorile apostolilor incontestabili, și acest lucru, oricine se străduiește un pic, constată aceste diferențe la citirea ei. După ce mai scrie câte ceva, adaugă și aceste cuvinte: În ce mă privește, dacă mi-aș da cu părerea, aș spune că ideile sunt ale apostolului, însă stilul și compoziția ei sunt datorate altcuiva care transmite învățătura apostolului, și pentru a spune așa, unui redactor ce scrie lucrurile spuse de învățător. Deci, dacă o anumită Biserică dorește să considere această scrisoare ca fiind lucrarea lui Paul, o felicităm pentru acest lucru, fiindcă nu din întâmplare strămoșii ne-au transmis-o sub numele lui Paul. Dar cine a scris scrisoarea? Doar Dumnezeu știe adevărul. Tradiția care a ajuns până la noi vorbește despre unii care ar afirma că Clement, care era episcopul Romei, ar fi scris această scrisoare, pe când alții susțin că ar fi Luca autorul, același autor al Evangheliei care-i poartă numele și al Faptelor Apostolilor.

În anul a zecelea al domniei mai sus amintite Origen a părăsit Alexandria pentru a se instala la Cezareea și l-a lăsat pe Heraclas la școala catehetică a acestui oraș. Puțin timp mai târziu, Demetrius, episcopul Bisericii din Alexandria, a murit, după ce a păstorit credincioșii timp de 43 de ani, iar Heraclas i-a succedat. În acel timp trăia ilustrul Firmilian, episcop de Cezareea în Capadocia: față de Origen manifesta un respect atât de deosebit încât l-a chemat mai întâi în țara sa în slujba Bisericii; apoi s-a dus la el în Iudeea unde a stat la școala lui pentru a se perfecționa în învățăturile divine. În plus, șeful Bisericii din Ierusalim, Alexandru, și Teoctist de Cezareea manifestau un profund atașament învățăturilor lui încât l-au luat ca maestru și i-au permis să se ocupe de instrucția în interpretarea Sfințelor Scripturi și de învățământul bisericesc.

Pe când Origen îndeplinea funcțiile sale obișnuite la Cezareea, mulți veneau la el, nu doar din țară, ci și mii de străini care abandonau propria lor țară: cunoaștem îndeosebi cazul lui Teodor, care se mai numea și Grigore, episcop celebru în timpurile noastre, și fratele său Atenodor. Erau pasionați de învățăturile grecești și romane. Însă Origen, dându-le gustul filosofiei, i-a îndemnat să schimbe zelul lor dintâi și să îmbrățișeze asceza divină. După ce au trăit cu el cinci ani erau atât de bine instruiți în învățăturile sacre încât, chiar dacă erau destul de tineri, au fost considerați vrednici de episcopat în Bisericele din Pont. În acel timp, trăia un om pe nume African, autorul lucrării intitulate *Cestes*. Avem de la el o scrisoare adresată lui Origen în care se arată nedumerit de istoria Suzanei din cartea lui Daniel, despre care el nu știe dacă este apocrifă și inventată. Origen îi răspunde îndelung referitor la acest subiect...

Tot în acel timp, Origen a compus și *Comentariul despre Isaia* și *Comentariul despre Ezechiel*. Din aceste comentarii au ajuns până la noi 30 de volume despre o treime din Isaia, până la vedenia quadrupetelor în pustiu, iar despre Ezechiel, 25 de volume, singurele care acoperă întreaga carte a lui Ezechiel. Mergând pe atunci la Atena, a terminat cărțile despre Ezechiel și a început *Comentariul despre Cântarea Cântărilor* pentru care a scris până la cinci volume. Apoi, revenind la Cezareea, a continuat lucrarea până la sfârșit, adică până la volumul 10. Care ar fi rostul întocmirii listei exacte a publicațiilor acestui om pentru care ar trebui consacrată o lucrare aparte? Am făcut această listă de altfel în lucrarea *Viața lui Pamfil*, sfântul martir al timpurilor noastre; acolo, amintind zelul lui Pamfil referitor la învățăturile

divine, am reprodus lista cărților lui Origen din biblioteca sa și a altor scriitori bisericești, adunați de el. Datorită acestor liste, oricine dorește poate cunoaște într-un mod perfect lucrările lui Origen care au ajuns până la noi... Preoții timpurilor noastre ne-au povestit multe despre Origen, mii de povestiri pe care nu vreau să le amintesc aici deoarece nu intră în subiectul discuției mele. Însă tot ceea ce am considerat necesar de știut referitor la acest om, este posibil să fie citit în *Apologia* pe care am făcut-o cu Pamfil, sfântul martir al timpurilor noastre, despre el, apologie pe care am scris-o cu deosebită grijă, lucrând împreună, din cauza certăreților...

Pe când într-un mod foarte natural credința creștină se răspândea pretutindeni și învățătura divină era predicată în deplină libertate, se spune că Origen avea 60 de ani și bucurându-se de o mare obișnuință în predarea doctrinei sfinte permitea tachigrafilor să noteze învățăturile date în public, pe când înainte nu ar fi permis niciodată așa ceva. În acele timpuri a compus lucrarea dirijată împotriva lui Celsus epicurianul, intitulată *Discursul veritabil*, cele 25 de volume *Comentarii asupra Evangheliei după Matei*, *Comentariile despre cei 12 profeți*, din care nu am mai găsit decât 25 de cărți. Mai avem de la el o scrisoare adresată împăratului Filip și alta soției acestuia Severa și multe alte corespondențe. Tot ceea ce am putut aduna din corespondența lui și care era păstrat cu grijă de corespondenții lui, le-am întrunit în volume speciale, astfel încât să nu fie pierdute: ele depășesc cifra 100. De asemenea a scris și episcopului Fabian al Romei și unui mare număr de șefi de Biserici referitor la ortodoxie. Textele se găsesc în cartea a cincea din *Apologia* scrisă de mine despre acest mare om.

În acele timpuri, s-a întâmplat că în Arabia s-a iscat o doctrină eronată referitor la adevăr născocită de răufăcători ai credinței. Ei spuneau că sufletul uman, a cărui existență este provizorie în circumstanțele prezente, moare cu trupul, când ajunge moartea peste noi, și că el este corupt cu trupul, însă într-o zi, la învierea de apoi, va retrăi cu trupul. Atunci a fost convocat un sinod important la care a fost invitat și Origen. După ce a ținut discursul în fața adunării referitor la doctrina în discuție, s-a comportat în așa fel încât a schimbat gândurile tuturor celor care la început se înșelau în opiniile lor. Tot în acele timpuri s-a iscat și erezia numită a Helkesaitilor, dar care s-a stins tot așa de repede pe cât de repede s-a aprins. Origen pomenește despre această erezie într-o predică publică despre psalmul 82, unde spune următoarele: *În timpurile noastre s-a trezit cineva care se crede în măsură să învețe o doctrină atee și necredincioasă, așa numita Helkesaitilor, care recent s-a poziționat contrară învățaturii Bisericii. Erorile promovate de această doctrină, vi le voi expune pentru ca voi să nu cădeți în piedicile ei. Ea înlătură o mare parte din întreaga Scriptură, se folosește de cuvinte extrase din Vechiul Testament și din Evanghelii, înlătură întreg Apostolul. Erezia spune că nu este nimic rău în apostazia iar cel care gândește să apostazieze neagă cu gura din cauza circumstanțelor, însă rămâne integru în inima lui. De asemenea, erezia prezintă o carte despre care crede că a căzut din cer: cel care aude cele scrise acolo și crede va primi iertarea păcatelor, o altă iertare decât cea dată de Isus Christos.*

Ieronim, *Despre bărbații iluștri și alte scrieri*, București, Paideia, 1997.

Cap. LIV, p. 49-51: Origen, numit și Adamantius, a rămas sărman pe la vârsta de 17 ani, împreună cu cei șase frați și mama văduvă, după ce tatăl Leonida a fost încununat cu martiriul pentru Christos, în timpul prigoanei iscate împotriva creștinilor în anul al zecelea al lui Severus Pertinax, căci averea familiei o luase în stăpânire casa de bani a statului, din cauza mărturisirii credinței creștine.

Fiindcă Biserica Alexandriei era risipită, Origen, aflat în al 18-lea an al vieții sale, s-a apucat de lucrarea catehezei, iar mai apoi, fiind așezat în locul preotului Clement, de către Dimitrius, episcopul aceluia oraș, a ajuns să fie cinstit de-a lungul multor ani; era deja de vârstă mijlocie când, din pricina Bisericilor din Ahaia ce erau zguduite de numeroase erezii, s-a îndreptat, prin Palestina, către Atena, sub semnul mărturisitor al epistolei bisericești trimise de Teoctist și Alexandru, episcopi ai Cezareii și Ierusalimului; faptul a trezit în mintea lui Dimitrius o adâncă nemulțumire, astfel că s-a lăsat cuprins de o asemenea mânie turbată împotriva preotului rânduit de el, încât scria în întreaga lume defăimându-i numele.

Se știe că înainte de a se muta în Cezareea, a fost la Roma în timpul episcopului Zefirin și că întors de îndată la Alexandria și l-a făcut ajutor întru cateheză pe preotul Heraclas ce-și purta stăruința sub veșmântul filosofului, el care a ajuns să conducă Biserica Alexandriei după Dimitrius.

De cât de mare glorie a avut parte Origen, se vedește din aceea că Firmilian, episcopul Cezareei, împreună cu întreaga Capadocie, l-a chemat într-acolo și l-a ospetit vreme îndelungată, iar mai apoi, venind el în Palestina, spre cercetarea locurilor sfinte a primit de la Origen lamura învățaturii Sfintelor Scripturi, rămânând mult timp în Cezareea. Același lucru se vedește și din aceea că a venit la Antiohia – rugat de Mammea, o femeie pioasă și mamă a împăratului Alexandru – unde a fost socotit demn de cea mai înaltă cinstire; i-a trimis scrisori – ce se păstrează până astăzi – chiar și împăratului Filip, primul dintre conducătorii romani ce a fost creștin, precum și mamei sale.

Cine nu știe că strădania lui înspre Sfintele Scripturi a fost atât de mare încât, împotriva firii vârstei și neamului său, a învățat limba ebraică și, după ce l-a cercetat pe fiecare din tâlmacii Septuagintei, a adunat într-un volum feluritele versiuni; adică pe cea a lui Aquila Ponticul – cel trecut de la iudei la creștini – apoi cea a lui Teodot Ebionitul și a lui Simacus – de aceeași credință – care a scris comentarii la Evanghelia după Matei pentru ca, pornind de la ea, să-și dovedească propria învățătură ca adevărată. Printr-o strădanie uimitoare a descoperit și versiunile a cincea, a șasea și a șaptea – pe care le avem chiar în biblioteca lui – alăturându-le celorlalte.

Și pentru că lista lucrărilor lui am așezat-o în volumele de epistole scrise către Paula, într-una din ele chiar purtând-o față în față cu scrierile lui Varro, de data asta o las la o parte; aceasta ca să nu mai vorbim decât despre nemuritorul său spirit, despre faptul că într-atât și-a însușit dialectica și geometria, aritmetica, muzica, gramatica și retorica, încât avea sânguincioși însoțitori într-ale scrierilor laice fiindu-le zi de zi tâlmaci și făcând pentru ei uimitoare întâlniri de întreceri; îi primea pe toți aceia la el pentru ca prin prilejul oferit de scrierile laice, să-i învețe întru credința lui

Christos. Despre cruzimea prigoanei stârnite împotriva creștinilor în timpul lui Decius, îmi este la fel de peste măsură să vorbesc ca și despre faptul că s-a dezlănțuit împotriva religiei lui Filip pe care l-a și nimicit; chiar Fabian, episcopul Bisericii Romane a pierit în acel timp, și Alexandru și Babylas, întâistătători ai Bisericilor din Ierusalim și Antiohia, și-au aflat adormirea întru mărturisirea lui Christos, în temniță. Dacă vrea cineva să afle despre starea de atunci a lui Origen, despre ce a făcut, o poate face în primul rând din epistolele sale trimise unora după prigoană; același lucru poate fi aflat cu limpezime din cartea a șasea a *Istoriei Bisericești* a lui Eusebiu din Cezareea și din cele șase volume scrise de Origen spre propria-și apărare.

A trăit până în timpurile lui Gallus și Volusian, adică până la vârsta de 69 de ani, și a murit la Tir, oraș în care a și fost înmormântat.